

CELOSTEN RAZVOJ LJUDI IN KRAJEVNE SKUPNOSTI

Raziskava prebivalcev 18 + v Občini Ivančna Gorica

Prof. dr. Jože Ramovš

**Konferenca o inovativnih lokalnih skupnosti – InLoCom 2013
Ivančna Gorica, 21. marec 2013**

*“Evropa se danes sooča
z demografskimi spremembami,
ki so po svojem obsegu in teži
brez primere.”*

= uvodni stavek Zelene knjige EU o odzivu na demografske spremembe (2005), ki ima
naslov:
Nova solidarnost med generacijami

20. stoletje otroka
je prešlo v
21. stoletje starih
ljudi

DEMOGRAFSKO STANJE

1. Rodnost je veliko prenizka za naravno obnavljanje starajočega se prebivalstva.
2. Mlada generacija se težko vključuje v samostojno zaposlitev in družinsko življenje.
3. Srednja generacija zgodaj odhaja v pokoj.
4. Naglo narašča delež tretje generacije, zlasti najstarejših ljudi, ki potrebujejo veliko oskrbe in nege .

+ 3 SOCIALNO ANTROPOLOŠKA DEJSTVA

5. Mlada, srednja in tretja generacija niso med seboj dovolj povezane, da bi razvijale medgeneracijsko solidarnost.
6. Družina čedalje težje oskrbuje stare onemogle družinske člane.
7. Človek evropske kulture ne doživlja, da je starost enako smiselna in vredna v človeškem življenju, kot sta mladost in srednja leta.

+ NOVO GOSPODARSKO DEJSTVO

8. Ekonomska kriza, meje gospodarske rasti ob uničevanju okolja in razslojevanju ljudi – manj javnega denarja za otroke, družine in stare ljudi.

*Če se “Evropa se danes sooča
z demografskimi spremembami,
ki so po svojem obsegu in teži
brez primere,” (EU 2005)*

imamo občinske, nacionalne in evropska skupnost pred sabo ustvarjalni izziv, ki je **po svojem pomenu in obsegu brez primere** – da te spremembe obvladamo za svoj celosti družbeni razvoj v korist vsakega posameznika, vsake krajevne skupnosti, vsakega evropske naroda in celotne evropske skupnosti

SMERI REŠITVE

- Reševanje nalog staranja ni rešljivo brez nove solidarne povezanosti med mlado, srednjo in tretjo generacijo (življenje – en sam cikel, generacije – ena sama družba).
- Pogoji: celostno informiranje in vzgoja ljudi vseh starosti o staranju in medgeneracijski solidarnosti.
- Celostna gerontologija: sinergija znanja vseh ustreznih ved, političnih resorjev, civilne družbe in družine.
- Globalna prednostna usmeritev – lokalni programi.

**MEDČLOVEŠKO SOŽITJE
JE ODLOČILNI VAROVALNI DEJAVNIK
KAKOVOSTNEGA STARANJA (in ostalih
demografskih nalog) –
POMEMBEN KAKOR GIBANJE, ZDRAVA
PREHRANA IN STALNO IZOBRAŽEVANJE**

- Ta dejavnik je največja neuporabljena rezerva zdravstva in celotne družbe.
- Kakovostno sožitje si ljudje želijo enako kakor zdravje in bolj kot premoženje.
- Psihosomatsko je kakovost sožitja tesno povezana s telesnim in duševnim zdravjem.

KRAJEVNO OBVLADOVANJE DEMOGRAFSKE KRIZE

1. Vodstvo se lahko za razvoj nasloni le **na pridnost, znanje in poštenost vsakega krajana** ter na **specifične prednosti vsake krajevne skupnosti** – to dvoje sistemsko razvijati in krepiti.
2. Stvarna **razvojna strategija krajevne skupnosti na področju staranja in sožitja** za naslednjih 25 let. Vodstvo občine sprejme razvojni načrt in organizira njegovo inovativno izvajanje – na osnovi: a) dejanskih potreb, zmožnosti in stališč prebivalcev ter b) sodobnega znanja in dobrih izkušenj po Evropi.
3. Vključi v svetovni program za obvladovanje demografske krize: **Starosti prijazne občine in mesta (WHO)** – Slovenska mreža starosti prijaznih občin in mest; del svetovne mreže (V SLO vodi Inštitut Antona Trstenjaka).

Vodstvo skupnosti lahko
ustvarjalno načrtuje in organizira krajevni
razvoj, če ima
**PRISTNE INFORMACIJE O POTREBAH,
ZMOŽNOSTIH IN STALIŠČIH LJUDI:**

1. glede oskrbe onemoglih starih ljudi,
2. glede aktivnega in zdravega staranja,
3. glede krepitve solidarne povezanosti in dejanskega sodelovanja med mlado, srednjo in upokojsko generacijo.

**... in če uspeva ustvariti in dobro voditi
OBČINSKE SOCIALNE MREŽE
PROGRAMOV na teh treh področjih**

- sprejeti dolgoročni politični načrt na temelju potreb, zmožnosti in stališč ljudi
- organizirati strokovno vodenje sodobnih programov za vsa tri področja
- vključiti vse človeške in stvarne vire v občini in učinkovito sodelovati z izkušnjami, znanjem in potenciali izven nje

Občina Ivančna Gorica 2012: raziskava ZDRAVO STARANJE IN KAKOVOSTNO SOŽITJE – potrebe, zmožnosti in stališča občanov starih 18 in več let

- Vzorec 1.500 = vsak sedmi polnoletni prebivalec Občine.
- Obsežen vprašalnik: zdravje, gibljivost in zmožnost za opravljanje vsakdanjih opravil, prilagojenost stanovanja za bolezni in starost, oskrba v onemoglosti, medgeneracijsko sožitje in solidarnost, duševno stanje, kulturno življenje in uporaba EKT, zaposlenost, upokožitev in preživljanje, demografski podatki o anketirancih.
- Osebno izpolnjevanje na terenu (osebno pismo, knjiga v zahvalo), 69 usposobljenih prostovoljcev iz domačih nevladnih organizacij, 1 ura osebnega anketiranja na domu anketiranca = izredna zavzetost
- 1.028 uspešno izpolnjenih anket (68,5 %) = vrhunska raziskovalna uspešnost
- Raziskavo vodil: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (nacionalna znanstvena ustanova na tem področju).

mreža občinskih programov za **OSKRBO IN NEGO (vsaj 5!)**

OSNOVA: celovit in kakovosten občinski razvojni program

- usposabljanje občanov za domačo oskrbo in nego
- javna oskrba in nega na domu (servis, patronažna zdravstvena nega, družinska medicina in drugi servisi za pomoč na domu)
- dnevno in nočno varstvo
- začasna oskrba
- sodobni domovi gospodinjskih skupin po krajevnih skupnostih
- usposabljanje ljudi za razumevanje demence in ravnanje ob tej bolezni
- pomoč v zadnjem obdobju življenja in žalujočim (Hospic)

OSKRBA IN NEGA

– raziskava Ivančna Gorica 2012:

- 32 % jih je v zadnjega pol leta oskrbovalo onemoglega svojca (nad 2.500 občanov); 75 % meni, da bi za to potrebovali usposabljanje – stalna ponudba tečajev za družinske člane, ki doma oskrbujejo starega človeka
- 78 % želi v onemoglosti ostati doma: družinska oskrba, javna pomoč in oskrba na domu, patronažna zdravstvena nega, dnevna oskrba in druga servisna pomoč
- 89 % jih želi dom za stare ljudi v domačem kraju (83 % majhen gospodinjski dom z normalnim načinom življenja, kot je v družini), 74 % lastno sobico v domu

mreža občinskih programov za **ZDRAVO IN AKTIVNO STARJANJE** **(vsaj 5!)**

- tečaji in druga usposabljanja za preprečevanje padcev v starosti, za življenje s krvnim tlakom, za lepše sožitje v družini, za boljše medgeneracijsko sodelovanje v društvih in podjetjih, za kakovostno življenje po upokojitvi, samoobramba starejših pred nasiljem ...
- zdravstvena preventiva za varovanje in krepitev zdravja
- urbanistično načrtovanje in urejanje starosti prijazne občine: stanovanj in hiš, javnih stavb, zunanjega okolja
- razvoj starosti in sožitju prijazne kulture
- upokojska društva, izobraževalni, športni, razvedrilni in drugi programi civilnih in drugih organizacij
- ljudem prijazna uprava in storitvene dejavnosti

ZDRAVO IN AKTIVNO STARJANJE

– raziskava Ivančna Gorica 2012:

- 31 % (blizu 3.500 občanov) se jih je ob padcu poškodovalo, da so bili več kot 3 dni nezmožni za delo in redne dejavnosti; 80% od teh je padlo ponovno – stalna ponudba tečajev za preprečevanje padcev v starosti
- 25 % (blizu 3.000) jih ima težave s srcem in ožiljem – stalna ponudba tečajev za življenje s krvnim tlakom
- 14 % je v zadnjem letu utrpelo nasilje (od teh tri četrtine besedno, 12 % ekonomsko, 10 % telesno) – ponudba usposabljanja za samoobrambo starejših pred nasiljem, zlasti pa za boljše razumevanje med starimi in mlajšimi v družini
- starosti prijazna občina ... (vrsta predlogov o potrebah in pripravljenosti ljudi za sodelovanje s svojimi zmožnostmi)

mreže občinskih programov za

KREPITEV MEDGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI IN LEPO SOŽITJE

(vsaj 5!)

OSNOVA: celovit in kakovosten občinski razvojni program

- vzgoja in izobraževanje (vrtci, OŠ in druge šole s svojimi posebnimi vzgojnimi programi na osnovi občinskega programa; izobraževanje odraslih in vseživljenjsko učenje starejših)
- občila (glasilo, TV, radio, prireditve ...)
- razvejano in dobro organizirano medgeneracijsko prostovoljstvo
- društva in druge civilne organizacije s svojo dejavnostjo

KREPITEV MEDGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI IN LEPO SOŽITJE

– raziskava Ivančna Gorica 2012:

- 64 % je pripravljeno prostovoljsko obiskovati starejše ljudi, 77 % si želi, da bi jih obiskoval prostovoljec – usposabljanje za prostovoljsko delo s starimi ljudmi, javna podpora organizacijam, ki to prostovoljstvo organizirajo in vodijo
- 73 % jih je odločno za uvajanje učnih programov za mlade za boljše razumevanje in komuniciranje s starejšimi, 62 % za učne programe starejše za boljše razumevanje in komuniciranje z mlajšimi; 63 % jih doživlja, da malo ali nič njihovih izkušenj in spoznanj prevzemajo drugi ... – nujnost priprave vsega vzgojnega in učiteljskega kadra v vrtcih in šolah (ustanoviteljica Občina!) za sodobno vzgojo in izobraževanje v kakovostnem medgeneracijskem sožitju in sodelovanju; isto velja za izobraževanje odraslih in vseživljenjsko učenje starejših (Občina sofinancira delovanje civilnih organizacij), javno informiranje in ozaveščanje prebivalstva za lepše medgeneracijsko sožitje (glasilo, TV, radio, prireditve ...)
- dobra tretjina (4.000) ljudi ni računalniško pismenih, 27 % se želi opismeniti – organizirati medgeneracijsko družabništvo ob učenju računalništva (višji osnovnošolec ali srednješolec ob enoletnem druženju nauči enega upokojenca rabe računalnika – dobra organizacija in usposabljanje obeh strani!)

OBČINA IVANČNA GORICA

je z raziskavo 2012 uspela:

- Vodstvo Občine (županstvo, Svet, uprava ...) in Starosti prijazne Občine Ivančna Gorica (Svet, nevladne organizacije, strokovne službe ...) so dobili pristen glas občanov o vseh bistvenih vidikih razvoja na področju staranja in solidarnega sožitja med generacijami.
- Vodstvo Občine je vključilo in partnersko sodelovalo s stroko za področje staranja in sožitja med generacijami.
- V EU letu prostovoljstva (2011) ter aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami (2012) je bilo izjemno uspešno vključenih 70 sposobnih občanov v aktivno anketiranje in vsaj 4.000 ljudi v dogajanje ob zbiranju podatkov.
- Kakovost raziskave in nabor podatkov iz raziskave sta kakovostna osnova vodstvu Občine, upravnim službam, nevladnim organizacijam, krajevnemu šolstvu, socialni, zdravstvu, urejanju prostora, medijem za informiranje in ozaveščanje občanov ter drugim področjem za načrtovanje razvoja in organizacijo dela na področju staranja in medgeneracijskega sožitja za četrto stoletje (ko bi demografska kriza na višku).

NAŠE DOBRE IZKUŠNJE

Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje je slovenska nacionalna znanstvena in strokovna ustanova za to področje.

Inštitut združuje nekaj ugodnih pogojev za uspešno delo:

- **Poglobljena antropološka znanja o človeku** (Anton Trstenjak, Viktorj E. Frankl, Jakob L. MorenO, Martina Buber, Emmanuel Levinas, Janez Bosko, Anton Semjonovič Makarenko, Vladimir Sergejevič Solovjev ...).
- **20-letne dobre izkušnje** pri razvijanju sodobne socialne mreže okrog 25 medgeneracijskih programov za kakovostno staranje in solidarno sožitje med generacijami ter izkušnje pri množičnem uvajanju teh programov na terenu po vsej Sloveniji – *njihov vrh je krajevno medgeneracijsko središče*; drugi uspeli programi v praksi: preventiva zasvojenosti in omam, UPS, komunikacija med mladima staršema v materinskih šolah OZG, starosti prijazna mesta in občine, širiteljski sistem zmanjševanja padcev v starosti, ... (<http://www.inst-antonatrstenjaka.si>).
- Povezanost samopomoči in solidarnosti:
*Če hočeš pomagati sebi, poskrbi za druge;
če hočeš pomagati drugim, poskrbi za sebe.*

Zlato pravilo za kakovostno medgeneracijsko sožitje

*V vsakem obdobju življenja mora človek poskrbeti,
da je intenzivno osebno povezan
vsaj z enim pozitivno usmerjenim človekom iz vsake generacije:
z enim mladim, enim srednjih let in enim starim.*

*Biti osebno povezan pomeni,
da se z njim vsaj eno uro tedensko pogovarja o njunih osebnih
izkušnjah in o njunem osebnem doživljanju;
torej ne samo o splošnih, intelektualnih, delovnih ali drugih
brezosebnih vsebinah.*

*Pozitivna usmerjenost v odnosu pa pomeni,
da je pri komunikaciji pet prijetnih, spodbudnih ali pozitivnih
vsebin na eno negativno, ki pa ne sme biti med prvimi (Ramouš
2003).*

KRAJEVNO MEDGENERACIJSKO SREDIŠČE

vrh vseh spoznanj in izkušenj Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje; razvoj koncepta od 2002, na terenu od 2006.

Krajevno medgeneracijsko središče je kompleksen model skupnostne organizacije (menedžmenta) in mreže programov za sinergično povezavo vseh političnih, civilnih in drugih programov, služb, organizacij in oseb, ki so v skupnosti na voljo za razvoj dveh vitalnih področij sožitja:

1. za kakovostno staranje: ozaveščanje prebivalcev, programi za zdravo in aktivno staranje, različni programi za oskrbo in nego;
2. za solidarno sožitje med mlado, srednjo in tretjo generacijo v sedanjih razmerah, ko ne zadostujejo več tradicionalni vzorci sožitja in se naglo večja delež starega prebivalstva.

POMEMBNEJŠI PROGRAMI

- Medgeneracijska vzgoja v vrtcih, OŠ, SŠ in družini (ključ: učitelji, vzgojitelji, starši srednje generacije).
- Povezovanje občinskih resorjev in drugih dejavnikov (sociala, zdravstvo, urejanje prostora – starosti prijazen kraj, civilna društva, kultura in mediji ...).
- Informiranje, ozaveščanje in izobraževanje (predavanja, krajevna občila, prireditve, okrogle mize, UNI3, tečaji za lepše sožitje 3G ...).
- Programi za oskrbo in nego: usposabljanje in pomoč družini, ki ima starega družinskega člana (tečaji, klub svojcev, oskrba in nega na domu, dnevno in nočno varstvo, varstvo za oddih ...), sodoben dom za stare ljudi (gospodinjske skupine!), oskrbovana stanovanja, hospic ...
- Medgeneracijsko prostovoljstvo (skupine, družabništvo...).
- Vključenost krajevnih civilnih organizacij in društev v delovanje krajevnega medgeneracijskega središča.
- Vključenost zdravstva (abmulante, fizioterapija), kulture in gospodarstva (gostinstvo) v delovanje medgeneracijskega središča.

MEDGENERACIJSKO SREDIŠČE V STAROSTI IN SOŽITJU PRIJAZNI OBČINI

– koordinator in (deloma) izvajalec

1. mreže programov za krepitev medgeneracijske solidarnosti in lepega sožitja med ljudmi – za vse prebivalce (npr. 1.000)
2. mreža programov zdravo in aktivno staranje na osebni, družinski in skupnostni ravni – za okrog 20 % prebivalcev starih nad 60 let (npr. 200)
3. mreža sodobnih programov za oskrbo in nego bolnih in starostno onemoglih – za 25% prebivalcev starih nad 65 let (npr. 25, od teh za 8 v domu, za 17 ostale pomoč družini, ki jih oskrbuje)

KAJ JE SOCIALNA MREŽA?

Mreže: za vrtno ograjo, za zaščito sadnega nasada pred točo, ribiška, za odbojko, za sejanje peska, zaščitna okenska, prestrezna v cirkusu ...

Socialne mreže pomagajo človeku:

- vključevati se v skupnost
- zadovoljevati potrebe, da živi in se razvija
- postavljati meje in uresničevati dogovorjena pravila za sožitje v skupnosti
- prestreči človeka in družine v nevarnostih in težavah

SOCIALNE MREŽE SMO LJUDJE V SOŽITJU

IZVEDBA – SINERGIJA VSEH SIL

- 1. Vodstvo občine (župan, svet in uprava)**
 - 2. Civilne organizacije v občini**
 - 3. Strokovni potenciali v občini (učitelji in vzgojitelji)**
 - 4. Sodelovanje strokovnjakov od zunaj (posebna znanja in dobre izkušnje)**
 - 5. Dobra informiranost vseh občanov o vsem**
- ... komplementarne vloge vseh**